

Nr 11.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 30 juni 1948 (nr 449) om disciplinstraff för krigsmän och lag om ändrad lydelse av 9, 22 och 61 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472), dels ock i ämnet väckt motion.

Genom en den 14 december 1951 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 9, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

1) L a g

**angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 30 juni 1948 (nr 449)
om disciplinstraff för krigsmän.**

Härigenom förordnas, att 2 § lagen den 30 juni 1948 om disciplinstraff för krigsmän skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

2 §.

2 §.

Disciplinstraff ådömes, — — — — — i disciplinmål.

Där någon som icke fullgör tjänstgöring vid krigsmakten eller vilkens tjänstgöring är av tillfällig art finnes förskylla arrest, dömes dock i stället till böter, om ej särskilda skäl föranleda till annat. Böter må ock eljest ådömas, om med hänsyn till den brottsliges tjänstgöringsförhållanden och brottets art bötesstraff finnes vara lämpligare än disciplinstraff. I fall då disciplinstraff är utsatt ådömas böterna i dagsböter; såvitt fråga är om brott mot 26 kap. 15 eller 16 § ådömas dock böterna, utan hinder av vad i lag eljest finnes stadgat, ome-

Där någon som icke fullgör tjänstgöring vid krigsmakten eller vilkens tjänstgöring är av tillfällig art finnes förskylla arrest, dömes dock i stället till böter, om det med hänsyn till brottets art och övriga omständigheter kan ske utan fara för disciplinen och särskilda skäl ej föranleda till annat. Böter må ock eljest ådömas, om med hänsyn till den brottsliges tjänstgöringsförhållanden och brottets art bötesstraff finnes vara lämpligare än disciplinstraff. I fall då disciplinstraff är utsatt ådömas böterna i dagsböter; såvitt fråga är om brott mot 26 kap.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

delbart i penningar, högst femhundra kronor.

15 eller 16 § ådömas dock böterna, utan hinder av vad i lag eljest finnes stadgat, omedelbart i penningar, högst femhundra kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1952.

2) L a g

om ändrad lydelse av 9, 22 och 61 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472).

Häri genom förordnas, att 9, 22 och 61 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

9 §.

9 §.

För följande — — — — — militär tjänstedräkt;

2. brott som avses i 22 kap. 2, 4 eller 7 § eller 24 kap. 2 §, därest fråga är om krigsmakten tillhörig eller för dess behov avsedd egendom som lämnats åt den brottslige för begagnande;

2. brott som avses i 22 kap. 2, 4 eller 7 § eller 24 kap. 2 §, under försättning att fråga är om krigsmakten tillhörig eller för dess behov avsedd egendom samt, såvitt angår brott mot någon av nämnda paragrafer i 22 kap., att egendomen lämnats åt den brottslige för begagnande;

3. brott som sägs i 25 kap. 4 § eller 26 kap. 18 §, dock ej då fråga är om sådan förseelse vid manövrering eller navigering av krigsmaktens fartyg eller luftfartyg, som någon för dess säkerhet ansvarig krigsman begått under utövande av befäl å det samma eller, om fartyget var luftfartyg, såsom förare därå; samt

3. brott som sägs i 25 kap. 4 § eller 26 kap. 18 §, dock ej då fråga är om sådan förseelse vid manövrering eller navigering av krigsmaktens fartyg eller luftfartyg, som någon för dess säkerhet ansvarig krigsman begått under utövande av befäl å det samma eller, om fartyget var luftfartyg, såsom förare därå, samt genom förseelsen skada uppkommit; samt

4. brott — — — 27 kap. 4 §.

4. brott — — — 27 kap. 4 §.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

22 §.

22 §.

Har bestraffningsberättigad — — — — — för krigslydnaden.

Målet skall — — — — — till justitiekanslern.

Om målet icke hänskjutes till åklagare och förundersökning angående brottet ej ändock inletts av civil myndighet, skall utredning om brottet ske vid militärförhör. Finnes tillrätta- visning vara tillfyllest, gäller vad i 67 § stadgas. *Prövas saken vara av så ringa vikt, att den bör helt förfalla, är förhör ej erforderligt.*

Om målet icke hänskjutes till åklagare och förundersökning angående brottet ej ändock inletts av civil myndighet, skall utredning om brottet ske vid militärförhör. Finnes tillrätta- visning vara tillfyllest, gäller vad i 67 § stadgas.

Prövas saken vara av synnerligen ringa vikt, äger bestraffningsberättigad befattningshavare utan hinder av vad förut i denna paragraf sägs avskrivna målet, under förutsättning att däri ej finnes annan målsägande än kronan samt att straff för brottet må åläggas i disciplinmål.

61 §.

61 §.

Befattningshavare vid krigsmakten må i samband med åläggande av disciplinstraff för rymning eller *olovligt* undanhållande förplikta den straffskyldige att ersätta statsverket kostnad som uppkommit för hans hämtande till tjänstgöring.

Befattningshavare vid krigsmakten må i samband med åläggande av disciplinstraff för rymning eller undanhållande förplikta den straffskyldige att ersätta statsverket kostnad som uppkommit för hans hämtande till tjänstgöring.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1952.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma inom andra kammaren väckt motion, nr 96, av herr *Spångberg*.

I motionen hemställes, »att riksdagen måtte avslå förslaget om ändrad lydelse av § 2 i lagen om disciplinstraff för krigsmän».

Beträffande de skäl, som ligga till grund för de i propositionen framlagda förslagen, ävensom i fråga om de skäl, vilka motionären anfört till stöd för sitt yrkande, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionen.

Inledning.

Det är nu omkring tre år sedan krigsdomstolarna avskaffades för fredstid och i samband därmed omfattande ändringar genomfördes i den militära straff- och processlagstiftningen över huvud taget. Under den tid som den nya lagstiftningen varit i kraft har man kunnat bilda sig en något så när bestämd uppfattning om dess verkningar. Ett auktoritativt uttalande härom föreligger även, i det att riksdagens militieombudsman i sin vid 1951 års riksdag avlämnade ämbetsberättelse funnit det allmänna intrycket av reformen vara, att den i olika hänseenden medfört avsevärda fördelar. Militieombudsmannen har anført, att reformen inneburit en av behovet påkallad systematisering och väsentlig förenkling av hithörande straffbestämmelser samt att genom omläggningen av det militära rättegångsväsendet framför allt vunnits att i olika förekommande situationer kravet på rättssäkerhet blivit tillbörligt beaktat.

Emellertid har, särskilt från militärt håll, försports viss kritik mot den nya militära straff- och processlagstiftningen. Denna kritik har främst kommit till uttryck i samband med att högre militära chefer besvarat vissa av överbefälhavaren vid två olika tillfällen framställda frågor rörande erfarenheterna av den nya lagstiftningen. I anledning av vad därvid framkommit har i samråd mellan justitiedepartementet och försvarsstaben upptagits frågan om erforderliga lagändringar. Detta samråd har resulterat i att inom justitiedepartementet i juni 1951 utarbetats en promemoria angående vissa ändringar i den militära straff- och processlagstiftningen. Dessa ändringsförslag beröra icke huvudprinciperna i lagstiftningen utan endast vissa detaljer, som dock icke äro av ringa praktisk betydelse. De i promemorian diskuterade frågorna avse följande ämnen: vikten av skyndsamhet vid behandlingen och avgörandet av vissa militära brottmål, förhållandet mellan arrest och böter, löneavdrag under arresttiden, disciplinbotens belopp, tjänstgöringsskyldigheten vid arrests undergående samt viss utvidgning av den disciplinära bestraffningsrätten genom ändring av 9 § 2. och 3. militära rättegångslagen. Därjämte har i promemorian behandlats en framställning av militieombudsmannen om militär chefs rätt att avskriva bagatellförseelser.

Över promemorian och två därvid fogade lagutkast avgåvos efter remiss yttranden av riksåklagarämbetet, Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Västra Sverige, överbefälhavaren (efter hörande av försvarsgrenscheferna), Stockholms rådhusrätt, riksdagens militieombudsman och föreningen Sveriges auditörer.

I yttrandena lämnades förslagen i stort sett utan erinran.

Om förhållandet mellan arrest och böter.

Enligt 2 § andra stycket första punkten lagen om disciplinstraff för krigsmän (DL) gäller att, där någon som icke fullgör tjänstgöring vid krigsmakten eller vilkens tjänstgöring är av tillfällig art finnes förskylla arrest, i stället skall dömas till böter, om ej särskilda skäl föranleda till annat.

Rörande motiven till detta stadgande anföres i SOU 1946: 83 bland annat följande (s. 184): »Uppenbarligen bör man söka undvika att använda arrest då den brottslige icke fullgör tjänstgöring vid krigsmakten, t. ex. då fråga är om hemförlovade eller hempermitterade värnpliktiga, officerare i rent civil tjänst, tjänstefri reservofficer, vapenfria värnpliktiga med civilt arbete o. s. v. Likaledes är användningen av arrest oläglig om den brottsliges tjänstgöring är av tillfällig art, så att verkställighet icke kan ske förrän efter tjänstgöringens slut. Detta är ofta fallet med hemvärnsmän och andra frivilliga som deltaga i militära övningar. Att helt utesluta arreststraff i nu avsedda fall synes dock icke böra ifrågasättas; i fall av upprepad ensartad brottslighet eller om den brottslige kan beräknas snart bli återkallad i tjänst bör arreststraff kunna få användas.» Detta uttalande synes icke ha blivit föremål för debatt under remissbehandlingen (jfr prop. nr 144/1948 s. 190), och det beröres icke heller närmare i departementschefsanförandet vid 2 § DL.

Promemorian.

Enligt promemorian har i svaren på de förfrågningar, som överbefälhavaren vid två olika tillfällen låtit verkställa hos förbandscheferna, stark kritik riktats mot att — enligt vad i svaren påstås — böter regelmässigt ådömdes i stället för arrest, om den brottslige ryckt ut från militärtjänst. Kritiken kunde enligt promemorian sammanfattas i följande synpunkter:

Det vore med hänsyn till den disciplinära bestraffningsrätten mycket vanskligt, att arreststraff i praktiken mera sällan komme i fråga för brott begångna i slutet av en tjänstgöringsperiod eller vid kortare tjänstgöringar, såsom repetitionsövningar. Detta förhållande utgjorde en disciplinupplösande faktor och uppmuntrade till okynnesöverklaganden. Vetskapen om att straffet för ett under militärtjänsten begånget brott ändrades från arrest till böter, om klagomålen prövades sedan den brottslige ryckt ut, medförde att straffet saknade all preventiv verkan. De värnpliktiga väntade sig nämligen att komma i ett ur ekonomisk synpunkt betydligt gynnsammare läge efter tjänstgöringens slut och ansåge sig därför lätt kunna bära en sådan ekonomisk uppoffring som bötesstraffet utgjorde.

I promemorian anföres därefter:

Stadgandet i 2 § andra stycket första punkten DL innefattar onekligen en stark presumtion för att i där avsedda fall ådöma böter i stället för arrest. Bakom denna presumtionsregel ligger tankegången, att det med hänsyn till den enskilde individens intressen och arbetsmarknadens behov måste te sig i princip olämpligt att låta någon som icke fullgör tjänstgöring vid krigsmakten avbryta sin civila gärning för att avtjäna ett kortvarigt frihetsstraff, som han förskyllt i sin egenskap av krigsman. Stadgandet inne-

fattar dock som sagt endast en presumtion, och detsamma medger ju uttryckligen att arrest likväl användes, om särskilda skäl föranleda därtill.

Det har nu emellertid från militärt håll gjorts gällande, att stadgandet slentrianmässigt tillämpas så, att arrest praktiskt taget aldrig användes, om den straffskyldige ryckt ut från militärtjänst. Vetskapen härom säges ha medfört, att de som begått brott under en kortare tids militärtjänstgöring, exempelvis en repetitionsövning, eller mot slutet av en längre tjänstgöringsperiod och på grund därav blivit ålagda arrest genom beslut av bestraffningsberättigad chef, ofta anföra besvär över beslutet endast i syfte att få arreststraffet utbytt mot böter.

I anledning härav må till en början framhållas att det icke varit avsikten vid utformningen av det ifrågavarande stadgandet, att man genom att anföra besvär över ett av militär chef meddelat bestraffningsbeslut utan vidare skulle kunna slippa ifrån ett i och för sig väl motiverat arreststraff endast på den grund att man ryckt ut. Det torde för övrigt få anses såsom en överdrift att påstå, att underdomstolarna i gemen brukat i dylika fall systematiskt utbyta av militär chef ålagt arreststraff mot böter. Icke heller lär det kunna anses motiverat att i detta avseende draga allt för vittgående slutsatser av rättsfallet NJA 1950 s. 18, vilket ju ej avser ett under militärtjänstgöring förövat brott. Men obestriddligt är, att vissa domstolar tillämpat stadgandet på det från militärt håll kritiserade sättet, och alltså ansett arrest praktiskt taget aldrig böra användas beträffande den som ej fullgör militärtjänst. Om en sådan praxis bleve allmänt rådande, skulle den obestriddligen kunna medföra vissa vådor för disciplinen inom krigsmakten. Det synes därför lämpligt att jämka stadgandet så, att däri uttryckligen anges att böter ej bör användas, om det av hänsyn till disciplinens upprätthållande finnes påkallat att i stället ålägga arrest. Genom en sådan jämkning av lagtexten, rörande vars närmare utformning må hänvisas till bifogade utkast, avses att tydligare än hittills skett låta gränsdragningen mellan arrest och böter bli beroende på en avvägning mellan de intressen som enligt vad förut nämnts dikterat stadgandet i dess nuvarande utformning, å ena sidan, samt hänsyn till disciplinen inom krigsmakten, å den andra. Vid den närmare prövningen av sistnämnda faktor kan det föreligga anledning att särskilt beakta både brottstypen som sådan och den brottsliges allmänna vandel som krigsman, liksom det kan vara motiverat att fästa avseende vid om brottet förövats vid en tidpunkt eller eljest under förhållanden då sträng disciplin varit särskilt påkallad. Liksom hittills torde böra gälla, att arrest skall väljas framför böter även i vissa andra fall då särskilda skäl därtill föranleda, exempelvis då fråga är om upprepad ensartad brottslighet som icke i och för sig kan anses disciplinupplösande eller om den brottslige snart skall återkallas i tjänst.

Yttrandena.

Riksåklagarämbetet tillstyrker den föreslagna nya lydelsen av 2 § andra stycket första punkten DL och anför:

Det torde för ämbetets del räcka att i detta avseende hänvisa till Kungl. Maj:ts dom den 20 juni 1951, nr 19, i mål mellan ämbetet, revisionskärande, och en värnpliktig, revisions svarande, om lydnadsbrott med mera. I detta mål hade underdomstolarna, under åberopande av att den värnpliktige icke längre fullgjorde tjänstgöring vid krigsmakten, dömt till böter i stället för till arrest. Sedan ämbetet hos Kungl. Maj:t fullföljt talan mot hovrättens dom och därvid anfört i huvudsak samma synpunkter som de, vilka nu utvecklas i promemorian, ändrade Kungl. Maj:t på det sätt hovrättens dom, att den värnpliktige ådömdes arrest.

Stockholms rådhusrätts tjugufjärde avdelning bestyrker den i promemorian lämnade framställningen genom att anföra:

Med hänsyn till uttalanden, som i förarbetena till disciplinstrafflagen gjorts angående motiven till ifrågavarande stadgande, har avdelningen i åtskilliga fall, då den haft att välja mellan böter och arrest för krigsman, som icke längre fullgjorde tjänstgöring vid krigsmakten, ansett sig förhindrad att döma till arrest oaktat arrest enligt avdelningens uppfattning skulle hava varit den lämpligaste reaktionsformen särskilt med hänsyn till disciplinens upprätthållande. Då den föreslagna lagändringen möjliggör ådömande av arrest även i sådana fall som de åsyftade tillstyrker avdelningen densamma.

I övrigt har förslaget berörts av Svea hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge, vilka båda tillstyrka att 2 § DL ändras i den riktning som i promemorian angivits.

Departementschefen.

Föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg, har vid lagrådsremissen anfört bl. a. följande:

»Såsom anförts i promemorian och ytterligare utvecklats i vissa remissyttranden har man kunnat märka en ganska stark tendens inom praxis, särskilt hos en del underrätter, att i nu avsedda fall nästan undantagslöst ådöma böter i stället för arrest, och detta även om arrest i det särskilda fallet skulle framstå som riktigare med hänsyn till kravet på disciplinens upprätthållande. Det är ju tänkbart att denna praxis kommer att i viss mån ändras, när den dom av Högsta domstolen som omnämnes i riksåklagarämbetets yttrande blir mera allmänt känd. Det synes dock välgrundat att utan avvaktan på en eventuell ändring av praxis genomföra en lagändring, som på sätt i promemorian föreslagits begränsar möjligheterna att ådöma böter i stället för arrest. En sådan lagändring har också undantagslöst tillstyrkts i remissyttrandena.»

Motionen.

Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen har motionären hemställt, att förevarande förslag måtte avslås. I motiveringen anför motionären bl. a., att den skärpning, som föreslagits, med all sannolikhet icke skulle komma att medföra en bättre disciplin eller sammanhållning kring försvaret, utan att det däremot måste framkalla olust och bitterhet om exempelvis civila personer, efter att ha legat inkallade till repetitionsövningar, någon tid efter repetitionsövningens slut finge avbryta sitt arbete eller anställning och lämna sitt hem och sin familj för att resa till förläggningssorten och under några dagar sitta inburad i arrest. Enligt motionärens mening borde man hålla i minnet, att straffen kunde gälla bagatellartade förseelser, som under civila förhållanden sannolikt ej skulle betraktas som brott. Slutligen framhöll motionären, att den föreslagna skärpningen hade alla utsikter att skada mera än gagna både försvarsorganisationen och den enskilde.

Ändring av 9 § 2. militära rättegångslagen.

I p r o m e m o r i a n nämnes att det, enligt vad militieombudsmannen anfört i sin ämbetsberättelse för år 1951 (s. 192), förekommit att bestraffning ålagts i disciplinär ordning, ehuru den föreliggande förseelsen icke enligt 9 § militära rättegångslagen kunnat bli föremål för beivran i sådan ordning. *Militieombudsmannen* yttrade härom:

Det har härvid framför allt varit fråga om förseelser som skolat bedömas enligt något av de lagrum — 22 kap. 2, 4 eller 7 § eller 24 kap. 2 § strafflagen — som angivas i punkten 2 i nämnda paragraf. Straff för sådana förseelser får åläggas i disciplinmål under förutsättning att fråga är om krigsmakten tillhörig eller för dess behov avsedd egendom som lämnats åt den brottslige för begagnande. Det har i de avsedda fallen förbisetts att det måste vara fråga om egendom som den felande fått till sig utlämnad för att brukas av honom, såsom beklädnads- och sängpersedlar, handvapen, cykel o. dyl. (Jfr SOU 1946: 91 s. 132.) Såsom exempel på nu anmärkta felaktigheter kan nämnas att med tillämpning av 24 kap. 2 § strafflagen straff ålagts värnpliktiga för att de brutit sönder klädkrokar i förläggningen eller kastat sten på lyktor inom kasernområdet.

Sedan detta uttalande återgivits i promemorian, heter det däri vidare:

Flera militära chefer ha såsom sin mening uttalat, att även förseelser av sistnämnda och liknande slag borde kunna bli föremål för bestraffning i disciplinär ordning. Såsom ytterligare exempel på fall, vilka rimligen ej borde betunga domstolarna, har därvid nämnts bl. a. åverkan å tvättho, logementsdörr och marketenteribord. Den sålunda föreslagna utvidgningen av militär chefs bestraffningsrätt synes av praktiska skäl böra genomföras. Detta torde böra ske i den formen, att beträffande brott mot 24 kap. 2 § strafflagen ej bibehålles kravet att egendomen skall ha lämnats åt den brottslige för begagnande. Av 10 § 3. militära rättegångslagen följer, att förseelsen likväl ej må handläggas av bestraffningsberättigad chef, om skadan överstiger 200 kronor.

I r e m i s s y t t r a n d e n a har icke någon erinran framställts mot det sålunda framlagda förslaget.

Föredragande departementschefen har vid lagrådsremissen anfört, att det av praktiska skäl måste anses välgrundat att genomföra den ändring av 9 § 2. militära rättegångslagen som föreslagits i promemorian.

Ändring av 9 § 3. militära rättegångslagen.

För närvarande gäller enligt rubricerade stadgande att förseelser vid manövrering eller navigering av krigsmaktens fartyg eller luftfartyg, som begåtts av vissa närmare angivna kategorier krigsmän, ej må handläggas i disciplinmål, oavsett huruvida genom förseelsen skada uppkommit eller ej, utan i stället måste prövas av domstol.

Detta innebär en skärpning i jämförelse med äldre rätt och har kritiserats av militära chefer inom flygvapnet, vilka härutinnan understötts från marint håll. Kritiken har gått ut på att det innebure en onödig omgång och tidsutdräkt att alla förseelser av nu ifrågavarande slag måste prövas av domstol, även om det från början stode klart att någon skada ej uppkommit genom förseelsen och även om denna icke vore av svårare beskaffenhet än att den borde kunna sonas med ett lindrigare disciplinstraff eller rent av med tillrättavisning.

I *promemorian* har anförts, att kritiken syntes befogad och att en ändring av 9 § 3. militära rättegångslagen därför torde böra genomföras, så att stadgandet i sak finge samma innehåll som i äldre rätt.

Föredragande departementschefen har vid lagrådsremissen anført följande:

»Enligt 9 § 3. militära rättegångslagen kan i disciplinär ordning icke behandlas tjänstefel, som begåtts vid manövrering eller navigering av krigsmaktens fartyg eller luftfartyg av någon för dess säkerhet ansvarig krigsman under utövande av befäl å detsamma eller, om fartyget var luftfartyg, såsom förare därå. Att sålunda i nu avsedda fall, även om förseelsen är ringa, ansvarsfrågan städse måste upptagas vid domstol har i praktiken visat sig mindre tillfredsställande. Där någon skada ej uppkommit genom förseelsen, synes i fråga om möjligheten att ålägga straff i disciplinär ordning nu ifrågavarande fall av tjänstefel böra behandlas på samma sätt som tjänstefel i allmänhet. Jag vill alltså tillstyrka det i *promemorian* framlagda förslaget på denna punkt. Med anledning av vad en hovrätt anført rörande önskvärdheten av en snävare gränsdragning vill jag framhålla att någon annan skiljelinje än den nu förordade svårligen kan uppdragas. Jag vill emellertid erinra om stadgandet i 22 § 6. militära rättegångslagen, enligt vilket mål, som i och för sig må behandlas såsom disciplinmål, likväl städse skall hänskjutas till domstol, om den bestraffningsberättigade på grund av sakens beskaffenhet finner synnerliga skäl föranleda därtill.»

Om militär chefs rätt att avskriva bagatellförseelser.

Enligt 22 § första stycket militära rättegångslagen skall bestraffningsberättigad befattningshavare, som på grund av anmälan eller eljest erhållit kännedom om brott av beskaffenhet att fråga om ansvar därför skall handläggas som militärt mål, i vissa närmare angivna fall genast hänskjuta målet till åklagaren. Ett av dessa fall är, att det kan förutses att nöjaktig utredning om brottet ej skall kunna åstadkommas genom den bestraffningsberättigades försorg. I tredje stycket av nämnda paragraf angivas vilka åtgärder befattningshavaren skall vidtaga, om målet ej hänskjutes till åklagaren. I sådant fall skall som regel militärförhör hållas. Förhör är emellertid ej erforderligt, om saken prövas vara av så ringa vikt, att den bör helt förfalla.

I promemorian erinras om att militieombudsmannen i skrivelse till Konungen den 17 december 1948 (se ämbetsberättelsen för år 1949 s. 223 ff) anfört, att 22 § första stycket militära rättegångslagen måste anses innebära, att den bestraffningsberättigade vore undantagslöst skyldig att hänskjuta ett av honom upptaget disciplinmål till åklagaren, om det kunde förutses att nöjaktig utredning om brottet ej skulle kunna åstadkommas genom hans försorg. Denna ovillkorliga skyldighet förelåge alltså enligt militieombudsmannens mening också i sådana fall då den anmälde bestrede förseelsen men saken, även om det till slut skulle befinnas att den anmälde faktiskt begått förseelsen, dock vore av så ringa vikt, att den borde helt förfalla. Militieombudsmannen förmenade med andra ord, att den bestraffningsberättigade chefen icke hade avskrivningsrätt i dylika fall. I skrivelsen anföres slutligen:

Med hänsyn till vad ovan anförts framstår det såsom önskvärt, att den i 22 § första stycket militära rättegångslagen stadgade ovillkorliga skyldigheten för bestraffningsberättigad befälhavare att hänskjuta mål till åklagaren, om det kan förutses att nöjaktig utredning om brottet ej skall kunna åstadkommas genom den bestraffningsberättigades försorg, såvitt gäller disciplinmålen begränsas på motsvarande sätt som för närvarande gäller enligt den i 204 § strafflagen för krigsmakten upptagna bestämmelsen om befogenhet för befälhavaren att i nyss angivna fall låta målet förfalla, där saken prövas vara av synnerligen ringa vikt.

I promemorian anföres, att även om det måhända icke vore uteslutet att också utan lagändring tillämpa 22 § första stycket militära rättegångslagen så, att militieombudsmannens önskemål bleve i sak tillgodosedda, det för tydlighetens skull syntes bäst att en lagändring genomfördes. Avskrivningsrätt för den bestraffningsberättigade borde dock icke föreligga i sådana fall då annan målsägande än kronan finnes.

I yttrandena tillstyrkes undantagslöst den föreslagna utvidgningen av militär chefs avskrivningsrätt.

Föredragande departementschefen har vid lagrådsremissen anfört, att han i denna del biträdde vad som i promemorian föreslagits, samt till stöd härför yttrat bl. a. följande:

»Enligt vad på militieombudsmannens initiativ i promemorian föreslagits och i remissyttrandena lämnats utan erinran bör en uttrycklig regel givas om rätt för bestraffningsberättigad chef att avskriva vissa bagatellförseelser. Som en grundläggande förutsättning för denna avskrivningsrätt bör enligt min mening stadgas, att saken prövas vara av synnerligen ringa vikt. Detta överensstämmer ordagrant med motsvarande stadgande i den förut gällande 204 § strafflagen för krigsmakten, — — —.»

I propositionen har slutligen föreslagits en mindre, rent formell jämkning i 61 § militära rättegångslagen.

Lagrådet.

Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran.

Övriga frågor.

Under särskilda rubriker ha i propositionen upptagits de i promemorian diskuterade frågorna om vikten av skyndsamhet vid behandlingen och avgörandet av vissa militära brottmål, om löneavdrag under arresttiden och disciplinbotens storlek och om tjänstgöringsskyldigheten vid arrester undergående. Av dessa frågor skall här endast beröras den andra i ordningen.

Om löneavdrag under arresttiden och disciplinbotens belopp.

Enligt 4 § lagen om disciplinstraff för krigsmän skall under arresttiden den, som åtnjuter avlöning från krigsmakten, vidkännas löneavdrag med belopp, som är angivet i gällande avlöningsföreskrifter. Avdrag skall alltså ske oberoende av om arrestanten deltar i tjänstgöring eller ej. Hur stort löneavdraget skall vara framgår icke av lagen utan av avlöningsföreskrifterna för de olika personalkategorierna. I detta hänseende gäller enligt 28 § statens allmänna avlöningsreglemente den 30 juni 1948 (avd. B Försvaret p. 2) att vid försvaret anställd som lyder under reglementet skall vidkännas B-avdrag för tid, under vilken han undergår arreststraff. Beträffande värnpliktig som undergår dylikt straff gäller enligt 13 § kungl. kung. den 21 dec. 1945 om värnpliktsavlöning (gällande lydelse se SFS 1948: 788) att han icke äger uppbära på arresttiden belöpande penningbidrag enligt 11 § 1 mom. Utgår till värnpliktig penningbidrag enligt 11 § 4 mom. (jfr SFS 1948: 600), skall han under strafftiden vidkännas löneminskning motsvarande B-avdrag.

Enligt 6 § lagen om disciplinstraff för krigsmän gäller i fråga om disciplinbotens storlek, att straffet utgöres av löneavdrag, vilket bestämmes för dag till belopp som i 4 § samma lag sägs. För dem som äro underkastade statens allmänna avlöningsreglemente innebär detta, att disciplinboten motsvaras av B-avdrag.

I promemorian föreslås att löneavdraget under arresttiden liksom disciplinbotens belopp skall fastställas till A-avdrag för ovanstående kategorier (B-avdrag är alltid dubbelt så stort som A-avdrag).

Föredragande departementschefen har anfört bl. a. följande:

»I ett par remissyttranden har kritik riktats mot förslaget att nedsätta disciplinbotens belopp för de krigsmän, som äro underkastade statens allmänna avlöningsreglemente, från B-avdrag till A-avdrag. Innan jag närmare berör dessa kritiska anmärkningar, ber jag att få lämna några uppgifter rör-

rande B-avdragets storlek i olika fall. För furir i ortsgrupp 5 och högsta löneklass utgör detta avdrag för närvarande 7 kronor 60 öre, för furir i ortsgrupp 2 och lägsta löneklass 5 kronor 10 öre, för fanjunkare äro motsvarande belopp 10 kronor 60 öre och 7 kronor 50 öre, för löjtnant 13 kronor 70 öre och 8 kronor 60 öre samt för major 24 kronor 10 öre och 16 kronor 80 öre. Riksåklagarämbetet och hovrätten för Västra Sverige ha nu i första hand invänt, att en sänkning av disciplinbotens belopp till hälften av vad för närvarande gäller — vilket ju bleve följderna om beloppet komme att motsvara A-avdrag — skulle komma att avsevärt minska disciplinbotsstraffets effektivitet. Straffreaktionen skulle nämligen, hävda dessa båda instanser, bli alltför svag. För egen del kan jag icke biträda denna uppfattning. Disciplinbot ådömes ju för minst en och högst tjugu dagar. Redan vid åtta dagars disciplinbot skulle straffet, beräknat efter A-avdrag, komma att uppgå till väl 30 kronor för en furir i högsta löneklass och till inemot 100 kronor för en major i samma löneklass. Detta är i praktiken icke så obetydliga belopp, särskilt om man tager hänsyn till att den fasta personalen till skillnad mot de värnpliktiga regelmässigt består av familjeförsörjare. Jag erinrar i detta sammanhang om militieombudsmannens förut återgivna yttrande, att av honom verkställd granskning för utrönande av förslagets verkningar för olika grupper av hithörande fall icke givit anledning till anmärkning mot förslaget. Vad beträffar invändningen att en övergång till A-avdrag skulle komma att bryta den nuvarande, såsom önskvärd ansedda överensstämmelsen mellan disciplinbot och dagsbot, vill jag påpeka, att dagsboten spänner över en betydligt större skala än disciplinboten samt att den jämkningens möjlighet som förefinnes i fråga om dagsboten ej föreligger beträffande disciplinboten. På grund av vad nu anförts har jag icke funnit anledning att frångå den i promemorian föreslagna sänkningen av disciplinbotens belopp. Såsom i promemorian framhållits, kräves icke någon lagändring för en sådan åtgärd. Frågan om erforderliga ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente och övriga författningar torde sedermera komma att anmälas av vederbörande departementschefer.

Genomföres den nu diskuterade reformen, bör även löneavdragets storlek under arresttid bestämmas till A-avdrag för berörda personal. — — —.»

Utskottet.

Genom propositionen avses bl. a. att genomföra en begränsning av möjligheterna i lagen om disciplinstraff att ådöma böter i stället för arrest.

För närvarande gäller, att om någon som icke fullgör tjänstgöring vid krigsmakten eller vilkens tjänstgöring är av tillfällig art finnes förskylla arrest, i stället skall dömas till böter, om ej särskilda skäl föranleda till annat. Såsom exempel på fall då särskilda skäl föreligga har i motiven till detta stadgande angivits upprepad ensartad brottslighet eller om den brottslige kan beräknas snart bli återkallad i tjänst.

Det har gjorts gällande, att böter regelmässigt ådömdes i stället för arrest, om den brottslige ryckt ut från militärtjänst. Vetskapen härom säges ha medfört, att de som begått brott mot slutet av en längre tjänstgöringsperiod eller under en repetitionsövning och på grund därav genom beslut av bestraffningsberättigad chef ålagts arrest, ofta anföra besvär över beslutet endast i syfte att få arreststraffet utbytt mot böter. Man har vidare påstått, att det förhållandet, att arreststraff mera sällan komme i fråga för brott begångna mot slutet av en längre tjänstgöringsperiod eller vid kortare tjänstgöring, utgjorde en disciplinupplösande faktor.

Enligt vad departementschefen anfört har man kunnat märka en ganska stark tendens inom praxis, särskilt hos en del underrätter, att i nu avsedda fall nästan undantagslöst ådöma böter i stället för arrest, och detta även om arrest i det särskilda fallet skulle framstå som riktigare med hänsyn till kravet på disciplinens upprätthållande.

I propositionen har därför föreslagits, att böter må ådömas i stället för arrest, om det med hänsyn till brottets art och övriga omständigheter kan ske utan fara för disciplinen och särskilda skäl ej föranleda till annat.

Motionären har som skäl för sitt avslagsyrkande bl. a. anfört, att den föreslagna skärpningen med all sannolikhet icke skulle komma att medföra bättre disciplin eller sammanhållning kring försvaret utan i stället framkalla olust och bitterhet hos dem som någon tid efter en repetitionsövnings slut finge avbryta sin civila verksamhet och lämna sitt hem och sin familj för att resa till förläggningssorten och avtjäna några dagars arreststraff.

För att värnpliktstiden skall kunna rationellt utnyttjas är det av vikt att den för utbildningens rätta bedrivande nödvändiga disciplinen uppehålls. Det synes icke vara förenligt med god ordning, att den, som mot slutet av en längre tjänstgöringsperiod eller under en kortare tids tjänstgöring begår brott, som i och för sig bör föranleda arreststraff, skall såsom nu synes ske kunna räkna med att straffet blir lindrigare och ofta föga kännbart enbart av den anledningen att straffet kan verkställas först efter tjänstgöringens slut. Den nu föreslagna lagändringen torde vara ägnad att motverka denna olägenhet. Vetskapen om att arreststraff för brott begångna å sådan tidpunkt, som angives här ovan, i mindre utsträckning än tidigare efter anförda besvär komma att ersättas med böter, torde även med all sannolikhet verka starkt återhållande i fråga om sådana överklaganden som omnämns i det föregående.

Gentemot vad motionären vidare anfört vill utskottet framhålla, att det givetvis kan inträffa fall där det måste anses innebära olägenhet för den dömda att underkasta sig särskild inställelse för att avtjäna ett arreststraff, låt vara att denna inställelse får ske vid närmast liggande förband med militärhäkte och icke såsom motionären synes anse vid förläggningssorten. Man får dock hålla i minnet att utryckningsdagen i allmänhet är väl känd för den som mot slutet av tjänstetiden eller under en kortare tjänstgöring begår brott och att denne därför ofta medvetet tagit risken av att straffverkställigheten skall falla utom tjänstgöringstiden.

Med stöd av det anförda anser sig utskottet böra tillstyrka den i förevarande hänseende föreslagna lagändringen.

Utskottet har icke något att erinra mot de i övrigt genom propositionen framlagda förslagen.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,
att riksdagen med avslag å motionen II: 96 måtte bifalla
förevarande proposition, nr 9.

Stockholm den 20 mars 1952.

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Ahlkvist, Olofsson, Lodenius, fru Sjöström-Bengtsson, herrar Herbert Hermansson och Lundgren*; samt

från a n d r a kammaren: herrar Rylander, Hedlund i Östersund, Lindberg*, Landgren, Wirtén, Svensson i Stenkyrka, fru Johansson i Skövde och fru Hellström.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av fru *Sjöström-Bengtsson*.
